

probos

● *De bos- en houtsector in Europa:
wat staat ons te wachten?*

Het eindrapport van de European Forest Sector Outlook Study (EFSOS) is onlangs verschenen met een terugblik op de afgelopen 45 jaar in de bos- en houtsector en een prognose voor de toekomst. Deze UNECE/FAO studie heeft betrekking op 38 landen; alle grote Europese landen en 7 landen van de voormalige USSR. Dit bosbericht geeft een samenvatting van de resultaten en conclusies van deze EFSOS.

2005 nr 3

European Forest Sector Outlook Study

Dynamische situatie

Tot 1990 waren de ontwikkelingen in de houtmarkt redelijk stabiel, maar door de politieke en economische hervormingen in Oost Europa en de voormalige Sovjetunie rond 1990 is de situatie veel dynamischer geworden. Dit wordt versterkt door de toenemende globalisering, technologische vernieuwingen en politieke veranderingen binnen en buiten de sector. De hervormingen hebben tot een grote afname van de oogst en consumptie van houtproducten in deze twee regio's geleid. Deze afname herstelde zich aanvankelijk zeer geleidelijk, maar de laatste jaren is het herstel zeer snel gegaan. Vooral de rol van de Russische Federatie is hierbij van belang (zie ook Bosbericht nr. 3 2004). De verwachting is dat het aandeel van de Russische Federatie in de totale Europese productie van alle bosproducten in 2020 zal zijn toegenomen van 10% nu tot 20%, een toename van 163 miljoen m³ rondhoutequivalenten. Door het enorme bosareaal en de mogelijkheden om de houtexport fors uit te breiden zullen de ontwikkelingen in de Russische Federatie veel invloed hebben op de Europese en mondiale houtsector. De belangrijkste markten voor het Russische hout zijn Europa en China.

Oppervlakte bos neemt toe

De oppervlakte bos in Europa is in de periode 1980-2000 met 3,4% toegenomen, oftewel met 36 miljoen hectare. Het bos beslaat nu ongeveer eenderde deel van de totale landoppervlakte. De verwachting is dat het bosareaal tussen 2000 en 2020 met 5% zal stijgen door bebossing van landbouwgronden en door natuurlijke bosuitbreiding in bergachtige en boreale gebieden. Het houtvolume is sinds 1960 als gevolg van het lage oogstniveau en groeiende bosareaal toegenomen met 17% tot meer dan 1,1 miljard m³. Ook de jaarlijkse bijgroei is de afgelo-

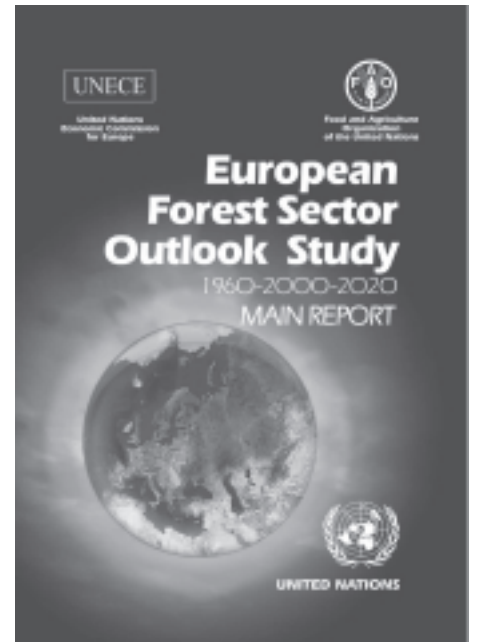
pen decennia fors gestegen. Deze stijging zal de komende jaren nog doorgaan, maar zal volgens de voorspellingen van de European Forest Sector Outlook Study (EFSOS) rond 2020 afnemen.

Klein deel bijgroei geoogst

De Europese bossen groeien sneller bij dan er geoogst wordt. Het gemiddelde oogstpercentage voor Europa ligt op 45%. In Oost Europa wordt 73% van de bijgroei geoogst en in West Europa 70%. Het lage gemiddelde van 45% komt vooral door de officiële statistieken van de Russische Federatie, die een oogstpercentage geven van slechts 25%. In het EFSOS-rapport wordt echter geconstateerd dat daar het oogstpercentage in werkelijkheid waarschijnlijk 10 tot 30% hoger ligt.

Oogst stijgt fors

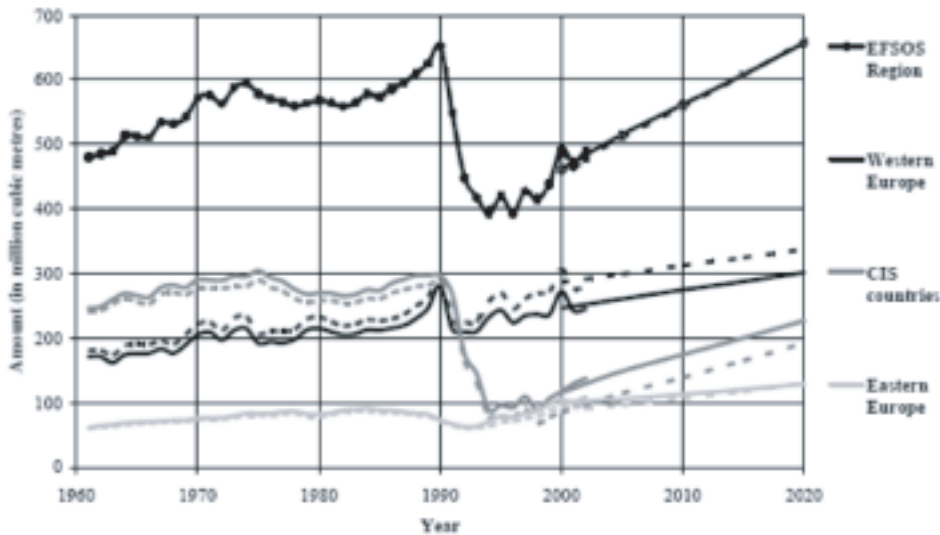
De oogst van industrieel rondhout zal tussen 2000 en 2020 toenemen met zo'n 40% (zie figuur 1). Ondanks deze forse toename zal de duurzaamheid van het Europese bos als geheel niet in gevaar komen, omdat dan nog steeds slechts een gedeelte van de bijgroei wordt geoogst. De grootste toename van de houtoogst zal plaatsvinden in de Russische Federatie waar het productieniveau in 2020 verdubbeld zal zijn ten opzichte van 2000. In West Europa zal de toename van de houtoogst ongeveer op het huidige niveau blijven en in Oost Europa zal de houtoogst niet veel meer kunnen toenemen, omdat sommige landen tegen de grenzen van hun beschikbare houtvoorraad aanzitten. De toenemende houtvoorraad als gevolg van het blijvende gat tussen bijgroei en oogst biedt mogelijkheden om de oogst nog verder te intensiveren, maar kan ook 'gebruikt worden' om meer natuurbossen te creëren, waarin niet meer geoogst wordt. Er zal dan echter

wel gezocht moeten worden naar andere bronnen van inkomsten voor de boseigenaar. Wat er met deze bossen gebeurt, hangt sterk af van overheidsbeleid (subsidies) en/of de mogelijkheden voor boseigenaren om hun niet-houtige bosproducten en diensten in geld om te zetten en daarmee hun bosbeheer te financieren. De mogelijkheden hiervoor zijn tot dusverre echter zeer beperkt.

Kleinere diameters gevraagd

De productie van plaatmateriaal en papier/karton is in de afgelopen decennia sterk gestegen. Bovendien wordt in Europa steeds meer ingezet op duurzame energie uit biomassa. Door deze ontwikkelingen is de vraag naar hout met kleine diameters gestegen. Ook de beschikbaarheid van alternatieve bronnen voor hout en houtvezels (o.a. resthout en oud papier) is toegenomen. Deze verandering hebben ertoe geleid dat op dit moment nog slechts circa 50% van de geproduceerde houtproducten in West Europa uit zaaghout wordt vervaardigd. EFSOS

Figuur 1

Trends en voorspellingen voor de productie en consumptie van industrieel rondhout. Doorgetrokken streep is productie en onderbroken lijn is consumptie.

geeft aan dat dit tot 2020 nog verder zal afnemen en nog slechts een aandeel van 44% zal hebben in de totale consumptie van hout en houtvezel in West Europa.

Economische situatie

EFSOS signaleert dat het stijgen van de inkomens, het toenemen van de hoeveelheid vrije tijd en de ouder wordende Europese bevolking een grotere vraag naar niet-houtige bosproducten en diensten met zich mee zal brengen. Als reactie hierop zullen ook de doelstellingen in het bosbeheer veranderen en breder worden met meer aandacht voor natuur, recreatie en landschap. Deze trend is in West Europa al langer waarneembaar. De toenemende aandacht voor de niet-commerciële diensten die door het bos worden geleverd, staat in schril contrast met de slechte economische situatie waarin de bosbouwsector zich bevindt. Het gemiddelde bedrijfsresultaat voor particuliere bouseigenaren in Nederland was in 2003 bijvoorbeeld 75 euro/ha/jaar negatief. Er moeten steeds meer kosten gemaakt worden voor het leveren van een

grote diversiteit aan producten en diensten, terwijl de opbrengsten van een traditioneel belangrijke inkomstenbron, houtverkoop, lager liggen dan ooit. De afhankelijkheid van subsidies wordt hierdoor steeds groter, want tot dusverre zijn er weinig resultaten behaald met de vermarkting van niet-houtige bosproducten en diensten. Hiermee staat de economische duurzaamheid van het bos op het spel, hetgeen ook werd beaamd op de Ministersconferentie in Wenen, waar regeringen werden opgeroepen om voldoende politieke aandacht te besteden aan de economische duurzaamheid van het bos.

Meer maatschappelijke bemoeienis

Door de toenemende aandacht van de bevolking voor de vele functies van het bos, zijn de eisen aan de kwaliteit van het bosbeheer steeds hoger geworden en moeten bosbeheerders zich meer dan voorheen verantwoorden. Dit heeft negatieve financiële gevolgen, maar kan in extreme gevallen ook tot gevolg hebben dat het bosbeheer door het publiek in een

bepaalde richting wordt geduwd die technisch en economisch niet wenselijk is.

In Nederland zijn deze door het EFSOS gesignaleerde trends reeds enkele jaren goed zichtbaar en merkbaar voor de bosbeheerders, exploitanten en de houtverwerkende industrie. In andere Europese landen, met name in West Europa, zal deze trend de komende jaren doorzetten. Dit zal ertoe leiden dat het bosbeheer de komende jaren steeds gecompliceerder zal gaan worden en vragen om een bredere kennis van de beherende instantie.

Houtprijzen

De prijzen voor houtproducten, gecorrigeerd voor inflatie, zijn sinds 1970 gedaald of gelijk gebleven, afhankelijk van het product. In sommige gevallen, zoals bijvoorbeeld papier/karton, spaanplaat en fineer, zijn de prijzen fors gedaald. Voor zaaghout en multiplex zijn sinds 1970 prijsdalingen tot 50% opgetreden. Ook de gecorrigeerde houtprijzen op stam zijn in deze periode fors gedaald.

De verwachting is dat de houtvoorraad in Europa ondanks een toenemende houtoogst in de komende 20 jaar zal toenemen. Dit wordt veroorzaakt door een uitbreiding van het bosareaal, het gat tussen bijgroei en oogst en het ouder worden van het bos. Ook in gebieden buiten Europa is dit het geval, waardoor het niet waarschijnlijk is dat de rondhoutprijzen zullen stijgen. Door de toenemende vraag naar hout met kleine diameters zouden de houtprijzen voor dit sortiment wel toe kunnen nemen.

Houtproducten

De landen in Oost Europa zullen hun eigen industrie verder ontwikkelen en dus hun eigen rondhout verwerken, waardoor er minder beschikbaar zal komen voor export. De rondhoutverwerkende bedrijven in West Europa zul-

len waarschijnlijk in de toekomst meer gebruik gaan maken van rondhout dat afkomstig is uit de eigen regio en dus minder gaan importeren.

In West Europa zal de productie van houtproducten gedurende de komende 20 jaar een stabiele groei laten zien die vergelijkbaar is met de groei in de afgelopen jaren. In Oost Europa en het Gemenebest van Onafhankelijke Staten (GOS) zal de productie en consumptie aanzienlijk toenemen en veel sneller groeien dan in West Europa. Ondanks dat de jaarlijkse groei over alle productgroepen in Oost Europa en het GOS tot 2020 respectievelijk 2 en 3 keer groter zal zijn dan in West Europa, zal West Europa nog steeds de belangrijkste producent van houtproducten in Europa zijn. De dominantie van West Europa zal echter wel afnemen.

De snelle toename in de productie en consumptie van houtproducten in de oostelijke regio's wordt veroorzaakt door de verwachte snellere economische groei in deze regio's en door hun grotere flexibiliteit in vraag en aanbod. Als gevolg van deze verschillen in groei zullen de handelspatronen in Europa veranderen. De export van houtproducten uit met name het GOS zal toenemen. De Russische Federatie zal zich daarbij met name richten op de groeiende economieën in Azië. De export vanuit Oost Europa zal minder hard groeien of voor sommige producten zelfs afnemen, omdat de binnenlandse markt sneller zal groeien dan de binnenlandse productie.

Ouder wordende bevolking

Het ouder worden van de Europese bevolking zal tot veranderingen leiden in de bossector in met name West Europa. Ten eerste heeft het tot gevolg dat arbeid schaars en duurder wordt. Dit zal in eindmarkten zoals de bouw leiden tot een vervanging van arbeid door kapitaal en het verhogen van de productiviteit. De bouw heeft op dit moment een groot aandeel in het gebruik van gezaagd hout (meer dan 50% in de meeste Europese landen) en is van oudsher een arbeidsintensieve sector.

Het afnemen van het aantal beschikbare arbeidskrachten en een afname van de aantrekkingskracht van de bouw als arbeidsplaats zal ertoe leiden dat de bouw op zoek zal gaan naar manieren om de hoeveelheid arbeid te verlagen. De bouw zal meer geprefabriceerde producten gaan gebruiken wat gunstig is voor de markt van bosproducten, omdat hout in het algemeen meer geschikt is voor prefabricering dan andere bouwmaterialen, zoals stenen en beton. Verder zullen zaaghout en eenvoudige platen (bijv. spaanplaat) worden vervangen door het gebruik van technologisch hoogwaardigere producten (bijv. gelamineerde spanten en liggers, HDF, etc.).

Conclusie

EFSOS signaleert een aantal belangrijke ontwikkelingen en uitdagingen voor de bos- en houtsector. Ondanks de forse toename van de houtoogst met 40% in de komende 20 jaar zal de Europese houtvoorraad blijven stijgen. Dit biedt enerzijds de mogelijkheid om de oogst nog verder te intensiveren, maar anderzijds kan er meer bos worden bestemd voor de natuurfunctie waarin geen houtoogst plaatsvindt. Tegelijk moet er worden gezocht naar alternatieve inkomstenbronnen voor de boseigenaar. Deze alternatieve inkomstenbronnen zijn nodig om het Europese bosbeheer op een hoog niveau te houden, omdat niet verwacht mag worden dat de economische situatie voor de boseigenaar de komende jaren zal verbeteren. Hier ligt een grote uitdaging.

Jan Oldenburger